

Laatdienst 4 december 2022

Opnieuw geboren. Antwoord op welke vraag? Vragen in de bijbel.

Voorganger: Wim Timmer

Wat is de vraag en wat is het antwoord?

Johannes 3:1-13

In deze lezing wordt een bijzondere ontmoeting beschreven tussen Nicodemus en Jezus. Het gesprek vindt plaats op een opmerkelijk tijdstip tijdens het joodse Paasfeest. Na een uitbundige begroeting door Nicodemus volgt direct een antwoord van Jezus. Er wordt niet vermeld op welke vraag. Ligt de vraag misschien verscholen in de discussie die volgt over: 'Hoe opnieuw geboren te worden'?

De Nacht

*Ik dwaal in het duister rond.
Alles is vreemd om mij heen,
niemand ziet mij; ik ben alleen.
Ik tast verwoed als een blinde
om vriendschap te vinden.*

*Het donker kleedt mij onzienlijk.
Alles is kleurloos en stil.
Iemand geeft mij een teken.
Ik groet hem, alsof ik vragen wil,
weer licht in mij te ontsteken.*

*De schemer verschijnt in zijn woorden.
Wees welkom ga zitten.
Het vuur smeult nog na.
Warm je aan de laatste hitte,
luister naar wat ik zeggen ga.*

*Het licht van de morgen, de derde dag,
zal voor je zorgen en klinkt door je lach.
Als nieuw zijn, als nooit tevoren,
zul je dromen opnieuw geboren.*

Wat voor gesprek was dat nou eigenlijk?

Wanneer een gedetineerde aangeeft wel wat meer van de bijbel te willen weten, dan laat ik ze vaak beginnen met deze tekst. Lees dit rustig en dan praten we er de volgende keer verder over. Daarbij geef ik de opdracht om zelf te bedenken op welke vraag Jezus antwoord geeft met: "Je moet opnieuw geboren worden!". U begrijpt natuurlijk al dat ze altijd het antwoord op mijn opdracht verschuldigd blijven. Dat is nou juist het goede antwoord, want dat staat er ook niet! Wanneer jij Jezus zou kunnen ontmoeten, wat zou dan jouw vraag aan hem zijn, vraag ik vervolgens? Zullen we het samen opnieuw lezen?

Nicodemus is een griekse naam. Zijn naam bestaat uit twee gedeelten: niko/nike dat betekent overwinning. Wat voor sportschoenen draag je? Dat bekende merk is ook van dit woord afgeleid. Ga eens in zijn schoenen staan? Welke overwinning zoek jij? Het tweede deel ken je ook; demos is van demo-cratie/demo-grafie, het betekent volk, gewone mensen. Die naam betekent dus zoiets als overwinning, bevrijding van/aan/voor/op het gewone volk. Het is dus niet zomaar iemand, het zou iedereen kunnen zijn. (Een literaire soort Elckerlyk/Alleman.)

Deze man zoekt Jezus op in de nacht. Waarom in het donker? Zo doe je dat toch niet! Heeft hij wat te verbergen of wil hij niet gezien worden? Hij is een schriftgeleerde, iemand zelfs uit de hoger kringen. Dan had dit gesprek toch gewoon in de tempel plaats kunnen vinden met omstanders en de leerlingen erbij. Het evangelie van Johannes laat Jezus gelijk naar Jeruzalem gaan wanneer hij zijn prediking begint en dan voegt Jezus gelijk maar even de daad bij het woord; hij veegt letterlijk het tempelplein schoon. U kent deze scène vast wel uit een van de Jezus film waarin hij de handelaars met zweep verdrijft en de tafels van de geldwisselaars omgooit. Zou

Nicodemus hem komen waarschuwen? Wanneer de bestaande orde zo verstoord dan kan dat natuurlijk niet zonder gevolgen blijven!

De nacht, het duister, staat in de bijbel vaak ook voor het duister in de wereld en in ons hart. Het donker waarin wij verdwaald zijn, geen uitzicht meer hebben. Gaat het hier slechts om een tijdsaanduiding of neemt Johannes ons mee in dat andere verhaal van Licht in de Duisternis? Dat verhaal van: 'In den beginnen was het woord, het woord was bij God en het woord was God. In het woord was leven en het leven was het licht voor de mensen. Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis verloor haar macht'. Zo begint namelijk het Johannes evangelie! Is dat opnieuw geboren worden? Je leven in een ander licht zien. De duisternis niet het laatste woord laten hebben. Het lichtverhaal waar hij zijn goede boodschap mee begint.

Nicodemus spreekt Jezus aan met Rabbi/ leraar, betekent dat hij zichzelf als zijn leerling/ volgeling beschouwd? Dan volgt een begroeting in het meervoud: 'Wij weten dat U een Rabbi/leraar bent die van God gekomen is, want alleen met Gods hulp kan iemand de wondertekens doen die u verricht'. Wat een begroeting, het lijkt meer een geloofsbelijdenis. Is hij tot geloof gekomen omdat hij die wondertekens heeft gezien? Wij weten dat, wij herkennen jou. Namens wie zegt Nicodemus dit? Namens ons, namens jou? Hoe zou jij Jezus begroeten? (Weet je je eigen vraag overigens al?)

Hoezo opnieuw geboren worden?

"Waarachtig, ik verzeker jullie: alleen wie opnieuw wordt geboren, kan het koninkrijk van God zien". In de mystieke traditie wordt opnieuw ook wel vertaald met boven, naar boven toe. Boven jezelf uit komen, naar de hemel toe groeien. Zoals wanneer je je verlicht voelt, wanneer er een last van je schouders afvalt en je je herboren kunt voelen. Opnieuw in de spirituele betekenis van vernieuwd, hernieuwd. Dan wordt zien, iets van het koninkrijk zien, een andere manier om naar jezelf en de wereld om je heen te kijken. Uw koninkrijk kome, bidden wij in het onze vader. Kome betekent zichtbaar worden hier op aarde.

Maar hoe dan? Ik hoor het u hier bijna hardop denken en dat is precies de reactie van Nicodemus: "Hoe kan iemand opnieuw geboren worden als hij al oud is? Hij/zij kan toch niet voor de tweede keer de moederschoot ingaan en weer geboren worden?". Jezus herhaalt wat hij heeft gezegd en voegt hier nu aan toe: "Wat geboren wordt uit een mens is menselijk, en wat geboren is uit de Geest is geestelijk. Wees dus niet verbaasd! Opnieuw geboren worden is uit geest geboren worden". Nicodemus lijkt verdacht veel op ons, hij blijft volhouden: "Maar hoe kan dat?".

Dan draait Jezus de rollen om: "Jij bent toch een leraar van Israël! Waarom begrijp je dit niet?"

Moet je daar een bijbelkenner, een ingevoerde schriftgeleerde, voor zijn om dit te begrijpen? Of kunnen wij 'gewone' gelovigen dit begrijpen? Tegen de jongens, die meer van de bijbel willen weten zeg ik altijd: 'lees eerst het eerste vers uit de bijbel en leer die uit je hoofd, want dat is misschien wel de belangrijkste sleutel om de rest van de verhalen te kunnen begrijpen. "In de beginne schiep God de hemel en de aarde". Hij maakte, bestemde, onze wereld met hemel en aarde, deze zijn niet los van elkaar verkrijgbaar. Alleen "De aarde was nog woest en doods, leeg, dat wil zeggen zonder bestemming, en duisternis lag over de oervloed, de chaos, maar Gods geest zweefde over het water". Het is die geest, die adem van in den beginne en van alle tijden, waarvan je niet weet waar die vandaan komt of waar hij heen gaat. Die levensadem is als de wind, je voelt hem, je hoort hem, die heeft jou geschapen, bestemd om aan het licht te komen, in zijn licht te komen. Daarom is het het eerste scheppingswoord van God: "Er moet licht zijn", daarmee begint het hele verhaal. Begint daarmee ook jouw verhaal?

Het is Advent, wij zien uit naar het licht, het licht dat naar ons toekomt/adventus in onze duisternis, in onze tijd. Binnenkort zullen we horen, zingen: "Een volk dat in duisternis gaat, zal aanschouwen groot licht. Die waren in schaduw van dood over hen op gaat het licht". Zijn wij dat volk, die gewone mensen, voor wie dat geldt? Durf je dat te geloven? Durf je te geloven dat wat je nog niet heb gezien en niet kan weten waar kan worden? Zichtbaar in het licht van in den beginne? Is dat willen, daarop kunnen vertrouwen, opnieuw geboren worden? Geloven dat het morgen anders zal zijn dan vandaag, dat er licht door de duisternis, onze leegte, heen breekt?

Opnieuw geboren worden, tot zover het antwoord. Maar weten en nu op welke vraag? Is het een antwoord op onze vragen, op onze onzekerheid, onze duisternis of uitzichtloosheid, onze tekortkomingen dat licht zichtbaar te maken, op onze vragen van deze tijd? Wanneer we de tekst in omgekeerde volgorde zouden lezen zou de vraag van Nicodemus waarschijnlijk als volgt kunnen zijn: Rabbi Jezus, die goede boodschap van jou die spreekt me aan, maar hoe zit dat met jouw Koninkrijk? Kan ik daarbij horen, wat moet ik daarvoor doen? Zoiets misschien, wat denkt u? Komt het een beetje overeen met uw vraag of bent u teleurgesteld, zoals soms die gedetineerde die geen pasklaar antwoord krijgt?

Over Nicodemus horen we verder niets meer. Hij lijkt van het toneel verdwenen. Johannes eindigt dit stuk dat over opnieuw geboren gaat met de woorden: "Het licht kwam in de wereld, maar de mensen hielden meer van de duisternis dan van het licht, want hun daden waren slecht. Maar wie oprecht handelt zoekt het licht op, zodat zichtbaar wordt dat God werkzaam is in alles wat hij doet". Daar zullen we het mee moeten doen. "Wees dus niet verbaasd, ik verzeker je, wie opnieuw geboren wordt kan het Koninkrijk van God zien". Daarvoor moeten we misschien op een ander manier leren kijken. Kijken zoals God in dat eerste hoofdstuk van de bijbel, telkens weer, 'Het werd avond en morgen en God zag dat het goed was'. Kijken met andere ogen, kijken in een ander licht. Het licht dat geboren wordt en de duisternis verdrijft.

Moge dat zo zijn, moge wij opnieuw geboren, kinderen van dat licht worden.